
Raghuvansha by Kalidas Chapter 3

——
రఘువంశం సర్గః 3 కాలిదాసకృతమ్

——
Document Information

Text title : raghuvansha3

File name : raghuvansha3.itx

Category : major_works, kAlidAsa

Location : doc_z_misc_major_works

Author : kalidasa

Transliterated by : Mrs and Mr H Desiraju Rao and Arvind Kolhatkar akolhatkar at
rogers.com

Proofread by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

Latest update : April 28, 2005

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

రఘువంశం సర్గః 3 కాలిదాసకృతమ్

అధేప్పితం భర్తురుపస్థితోదయం సఖీజనోద్వీక్షణకౌముదీముఖమ్ ।
నిదానమిక్ష్వాకుకులస్య సంతతేః సుదక్షిణా దౌహృదలక్షణం దధౌ ॥ 3-౧॥

శరీరసాదాదసమగ్రభూషణా ముఖేన సాలక్ష్యత తోధ్రపాణ్ణునా ।
తనుప్రకాశేన విచేయతారకా ప్రభాతకల్పా శశినేవ శర్వరీ ॥ 3-౨॥

తదాననం మృత్సురభి ఊతీశ్వరో రహస్యుపాఘ్రాయ న తృప్తిమాయయా ।
కరీవ సిక్తం పృషత్తైః పయోముచాం శుచివ్యపాయే వనరాజపల్వలమ్ ॥ 3-3॥

దివం మరుత్వానివ భోక్ష్యతే భువం దిగన్తవిశ్రాన్తరథో హి తత్సుతః ।
అతోఽభిలాషే ప్రథమం తథావిధే మనో బబన్ధాన్యరసాన్విలక్ష్మ్య సా ॥ 3-౪॥

న మే హ్రీయా శంసతి కించిదీప్పితం స్పృహోవతి వస్తుషు కేషు మాగధీ ।
ఇతి స్మ పృచ్ఛత్యనువేలమాదృతః ప్రియాసఖీరుత్తరకోసలేశ్వరః ॥ 3-౫॥

ఉపేత్య సా దోహదదుఃఖశీలతాం యదేవ వవ్రే తదపశ్యదాహృతమ్ ।
న హీష్టమస్య త్రిదైవేఽపి భూపతేరభూదనాసాద్యమధిజ్యధన్వనః ॥ 3-౬॥

క్రమేణ నిస్తీర్య చ దోహదవ్యథాం ప్రచీయమానావయవా రరాజ సా ।
పురాణపత్రాపగమాదనన్తరం లతేవ సంనధమనోజ్ఞుపల్లవా ॥ 3-౭॥

దినేషు గచ్ఛత్సు నితాన్తపీవరం తదీయమాసీలముఖం స్తనద్వయమ్ ।
తిరశ్చకార భ్రమరాభినీలయోః సుజాతయోః పఙ్కజకోశయోః శ్రియమ్ ॥ 3-౮॥

నిధానగర్భామివ సాగరామ్బరాం శమీమివాభ్యన్తరలీనపావకామ్ ।
నదీమివాన్తఃసలిలాం సరస్వతీం నృపః ససత్త్వాం మహిషీమమన్యత ॥ 3-౯॥

ప్రియానురాగస్య మనః సమున్నతేర్భుజార్జితానాం చ దిగన్తసంపదామ్ ।
యథాక్రమం పుంసవనాదికాః క్రియా ధృతేశ్చ ధీరః సదృశీర్వ్యధత్త సః ॥ 3-౧౦॥

సురేన్ద్రమాత్రాశ్రితగర్భగౌరవాత్ప్రయత్నముక్తాసనయా గృహోగతః ।
తయోపవారాఙ్ఞులిఖిన్నహస్తయా ననన్త పారిప్లవనేత్రయా నృపః ॥ 3-౧౧॥

కుమారభృత్యాకుశలైరనుష్ఠితే భిషగ్భిరాఘైరథ గర్భభర్మణీ ।

పతిః ప్రతీతః ప్రసవోన్ముఖీం ప్రియాం దదర్శ కాలే దివమభ్రితామివ ॥ 3-౧౨॥

గ్రహాస్తతః పఞ్చాభిరుచ్చసంస్థితైరసూర్యగైః సూచితభాగ్యసంపదమ్ ।

అసూత పుత్రం సమయే శచీసమా త్రిసాధనా శక్తిరివార్థమక్షయమ్ ॥ 3-౧౩॥

దిశః ప్రసేదుర్మరుతో వపుః సుఖాః ప్రదక్షిణార్చిర్హృద్విరగ్నిరాదదే ।

బభూవ సర్వం శుభశంసి తత్క్షణం భవో హి లోకాభ్యుదయాయ తాదృశామ్ ॥ 3-౧౪॥

అరిష్టశయాం పరితో విసారిణా సుజన్మనస్తస్య నిజేన తేజసా ।

నిశీథదీపాః సహసా హతత్విషో బభూవురాలేఖ్యసమర్పితా ఇవ ॥ 3-౧౫॥

జనాయ శుద్ధాన్తవరాయ శంసతే కుమారజన్మామృతసంమితాక్షరమ్ ।

ఆదేయమాసీత్ప్రయమేవ భూపతేః శశిప్రభం ఛత్రముభే చ చామరే ॥ 3-౧౬॥

నివాతపద్మస్త్రిమితేన చక్షుషా నృపస్య కాన్తం పిబతః సుతాననమ్ ।

మహోదధేః పూర ఇవేన్ద్దదర్శనాద్గురుః ప్రహర్షః ప్రబభూవ నాత్మని ॥ 3-౧౭॥

స జాతకర్మణ్యఖిలే తపస్వినా తపోవనాదేత్య పురోధసా కృతే ।

దిలీపసూనుర్మణిరాకరోద్భవః ప్రయుక్తసంస్కార ఇవాధికం బభౌ ॥ 3-౧౮॥

సుఖశ్రవా మఙ్గలతూర్యనిస్సనాః ప్రమోదన్పత్నైః సహ వారయోషితామ్ ।

న కేవలం సద్మని మాగధీపతేః పథి వ్యజృమ్భన్త దివోకసామపి ॥ 3-౧౯॥

న సంయతస్తస్య బభూవ రక్షితుర్విసర్జయేద్యం సుతజన్మహర్షితః ।

ఋణాభిధానాత్స్వయమేవ కేవలం తదా పితృణాం ముముచే న బన్ధనాత్ ॥ 3-౨౦॥

శ్రుతస్య యాయాదయమన్తమర్చకః తథా పరేషాం యుధి చేతి పార్థివః ।

అవేక్ష్య ధాతోర్గమనార్థమర్థవిచ్చకార నామ్నా రఘుమాత్మసమ్భవమ్ ॥ 3-౨౧॥

పితుః ప్రయత్నాత్స సమగ్రసంపదః శుభైః శరీరావయవైర్దినే దినే ।

పుషోష వృద్ధిం హరిదశ్వదీధీతేరనుప్రవేశాదివ బాలచన్ద్రమాః ॥ 3-౨౨॥

ఉమావృషాఙ్కో శరజన్మనా యథా యథా జయన్తేన శచీపురన్దరౌ ।

తథా నృపః సా చ సుతేన మాగధీ ననన్దతుస్తత్సదృశేన తత్సమౌ ॥ 3-౨౩॥

రథాఙ్కనామ్నోరివ భావబన్ధనం బభూవ యత్ప్రేమ పరస్పరాశ్రయమ్ ।

విభక్తమప్యేకసుతేన తత్తయోః పరస్పరస్యోపరి పర్యచీయత ॥ 3-౨౪॥

ఉవాచ ధాత్ర్యా ప్రథమోదితం వచో యయా తదీయామవలమ్భ్య చాఙ్గలిమ్ ।

అభూచ్చ నమ్రః ప్రణిపాతశిక్షయా పితుర్ముదం తేన తతాన సోఽర్చకః ॥ 3-౨౫॥

తమఙ్కమారోప్య శరీరయోగజైః సుఖైర్నిషింశ్చన్నమివామృతం త్వచి ।
 ఉపాస్తసంమీలితలోచనో నృపశ్చిరాత్సుతస్పర్శరసజ్జతాం యయౌ ॥ 3-౨౬ ॥
 అమంస్త చానేన పరార్థ్యజన్మనా స్థితేరభేత్తా స్థితిమన్తమన్వయమ్ ।
 స్వమూర్తిభేదేన గుణాగ్ర్యవర్తినా పతిః ప్రజానామివ సర్గమాత్మనః ॥ 3-౨౭ ॥
 స వృత్తచూలశ్చలకాకపక్షకైరమాత్యపుత్రైః సవయోభిరన్వితః ।
 లిపేర్యథావద్గృహణేన వాఙ్మయం నదీముఖేనేవ సముద్రమావిశత్ ॥ 3-౨౮ ॥
 అథోపసీతం విధివద్విపశ్చితో వినిన్యూరేనం గురవో గురుప్రియమ్ ।
 అవస్థ్యయత్నాశ్చ బభూవురత్ర తే క్రియా హి వస్తూపహితా ప్రసీదతి ॥ 3-౨౯ ॥
 ధియః సమగ్రైః స గుణైరుదారధీః క్రమాచ్ఛతస్సశ్చతురర్ణవోపమాః ।
 తతార విద్యాః పవనాతిపాతిభిర్దిశో హరిద్భిర్హరితామివేశ్వరః ॥ 3-౩౦ ॥
 త్వచం చ మేధ్యాం పరిధాయ రౌరవీమశిక్షతాస్త్రం పితురేవ మన్తవత్ ।
 న కేవలం తద్గురురేకపార్థివః ఊతావభూదేకధనుర్ధరోఽపి సః ॥ 3-౩౧ ॥
 మహోక్షతాం వత్సతరః స్పృశన్నివ ద్విపేన్ద్రభావం కలభః శ్రయన్నివ ।
 రఘుః క్రమాద్యౌవనభిన్నశైశవః పుషోష గాఘ్నిర్యమనోహరం వపుః ॥ 3-౩౨ ॥
 అథాస్య గోదానవిధేరనన్తరం వివాహదీక్షాం నిరవర్తయద్గురుః ।
 నరేన్ద్రకన్యాస్తమవాప్య సత్పతిం తమోనుదం దక్షసుతా ఇవాబభుః ॥ 3-౩౩ ॥
 యువా యుగవ్యాయతబాహురంసలః కవాటవక్షాః పరిణద్ధకంధరః ।
 వపుఃప్రకర్షాదజయద్గురుం రఘుస్తథాపి నీచైర్వినయాదదృశ్యత ॥ 3-౩౪ ॥
 తతః ప్రజానాం చిరమాత్మనా ధృతాం నితాన్తగుర్వీం లఘుయిష్యతా ధురమ్ ।
 నిసర్గసంస్కారవిసీత ఇత్యసౌ నృపేణ చక్రే యువరాజశబ్దభాక్ ॥ 3-౩౫ ॥
 నరేన్ద్రమూలాయతనాదనన్తరం తదాస్పదం శ్రీర్యువరాజసంజ్ఞితమ్ ।
 అగచ్ఛదంశేన గుణాభిలాషిణీ నవావతారం కమలాదివోత్పలమ్ ॥ 3-౩౬ ॥
 విభావసుః సారథినేవ వాయునా ఘనవ్యపాయేన గభస్థిమానివ ।
 బభూవ తేనాతితరాం సుదుఃసహః కటప్రభేదేన కరీవ పార్థివః ॥ 3-౩౭ ॥
 నియుజ్య తం హోమతురంగరక్షణే ధనుర్ధరం రాజసుత్తైరనుద్భ్రుతమ్ ।
 అపూర్ణమేకేన శతక్రతూపమః శతం క్రతూనామపవిఘ్నమాప సః ॥ 3-౩౮ ॥
 తతః పరం తేన మఖాయ యజ్యనా తురంగముత్సృష్టమనర్గలం పునః ।

ధనుర్భూతామగ్రత ఏవ రక్షిణాం జహార శక్రః కిల గూఢవిగ్రహః ॥ 3-3౯ ॥
 విషాదలుప్తప్రతిపత్తి విస్మితం కుమారసైన్యం సపది స్థితం చ తత్ ।
 వసిష్ఠధేనుశ్చ యదవ్రాచ్చయాగతా శ్రుతప్రభావా దదృశేఽథ నన్దినీ ॥ 3-౪౦ ॥
 తదఙ్కనిస్యన్దనజలేన లోచనే ప్రమృజ్య పుణ్యేన పురస్కృతః సతామ్ ।
 అతీన్ద్రియేష్యపుష్పపన్నదర్శనో బభూవ భావేషు దిలీపనన్దనః ॥ 3-౪౧ ॥
 స పూర్వతః పర్వతపక్షశాతనం దదర్శ దేవం నరదేవసంభవః ।
 పునః పునః సూతనిషిద్ధచాపలం హరన్తమశ్వం రథరశ్మిసంయుతమ్ ॥ 3-౪౨ ॥
 శత్రైస్తమణ్ణామనిమేషవృత్తిభిర్హరిం విదిత్వా హరిభిశ్చ వాజిభిః ।
 అవోచదేనం గగనస్పృశా రఘుః స్వరేణ ధీరేణ నివర్తయన్న్యవ ॥ 3-౪౩ ॥
 మఖాంశభాజాం ప్రథమో మనీషిభిస్త్యమేవ దేవేన్ద్ర సదా నిగద్యసే ।
 అజస్రదీక్షప్రయతస్య మధురోః క్రియావిఘాతాయ కథం ప్రవర్తసే ॥ 3-౪౪ ॥
 త్రిలోకనాథేన సదా మఖద్విషస్త్యయా నియమ్యా నను దివ్యచక్షుషా ।
 స చేత్స్వయం కర్మసు ధర్మచారిణాం త్వమన్తరాయో భవసి చ్యుతో ఏధిః ॥ 3-౪౫ ॥
 తదఙ్కమగ్న్యం మఘవన్మహాక్రతోరముం తురంగం ప్రతిమోక్తుమర్హసి ।
 పథః శ్రుతేర్ధర్మయితార ఈశ్వరా మలీమసామదదతే న పద్ధతిమ్ ॥ 3-౪౬ ॥
 ఇతి ప్రగల్భం రఘుణా సమీరితం వచో నిశమ్యాధిపత్తిర్దివౌకసామ్ ।
 నివర్తయామాస రథం సవిస్మయః ప్రచక్రమే చ ప్రతివక్తుముత్తరమ్ ॥ 3-౪౭ ॥
 యదాత్థ రాజస్యకుమార తత్రథా యశస్తు రక్ష్యం పరతో యశోధనైః ।
 జగత్ప్రకాశం తదశేషమిజ్యయా భవద్గురుర్లఙ్ఘయితుం మమోద్యతః ॥ 3-౪౮ ॥
 హరిర్శుభైకః పురుషోత్తమః స్మృతో మహేశ్వరస్త్వమ్భుక ఏవ నాపరః ।
 తథా విదుర్మాం మునయః శతక్రతుం ద్వితీయగామీ న హి శబ్ద ఏష నః ॥ 3-౪౯ ॥
 అతోఽయమశ్వః కపిలానుకారిణా పితుస్త్యదీయస్య మయాపహారితః ।
 అలం ప్రయత్నేన తవాత్ర మా నిధాః పదం పదవ్యాం సగరస్య సంతతేః ॥ 3-౫౦ ॥
 తతః ప్రహాస్యాపభయః పురన్దరం పునర్భూషే తురగస్య రక్షితా ।
 గృహాణ శస్త్రం యది సర్గ ఏష తే న ఖల్వనిర్జిత్య రఘుం కృతీ భవాన్ ॥ 3-౫౧ ॥
 స ఏవముక్త్యా మఘవన్తమున్ముఖః కరిష్యమాణః సశరం శరాసనమ్ ।
 అతిష్ఠదాలీఢవిశేషశోభినా వపుఃప్రకర్షేణ విడమృతేశ్వరః ॥ 3-౫౨ ॥

రఘోరవష్టమ్భమయేన పత్రిణా హృది క్షతో గోత్రభిదప్యమర్షణః ।
 నవామ్బుదాసీకముహూర్తలాఞ్చనే ధనుష్యమోఘం సమధత్త సాయకమ్ ॥ 3-౫3॥
 దిలీపసూనోః స బృహదుభుజాన్తరం ప్రవిశ్య భీమాసురశోణితోచితః ।
 పపావనాస్వాదితపూర్వమాశుగః కుతూహలేనేవ మనుష్యశోణితమ్ ॥ 3-౫౪॥
 హరేః కుమారోఽపి కుమారవిక్రమః సురద్విపాస్ఫాలనకర్కశాఙ్గతౌ ।
 భుజే శచీపత్రవిశేషకాఙ్కితే స్వనామచిహ్నాం నిచఖాన సాయకమ్ ॥ 3-౫౫॥
 జహార చాన్యేన మయూరపత్రిణా శరేణ శక్రస్య మహాశనిధ్వజమ్ ।
 చుకోవ తస్మై స భృశం సురశ్రియః ప్రసహ్య కేశవ్యపరోపణాదివ ॥ 3-౫౬॥
 తయోరుపాన్తస్థితనిద్ధస్థైనికం గరుత్మదాశీవిషభీమదర్శనైః ।
 బభూవ యుద్ధం తుములం జయైషిణోరధోముఖైరూర్ధ్వముఖైశ్చ పత్రిభిః ॥ 3-౫౭॥
 అతిప్రబలప్రహితాస్త్రవృష్టిభిస్తమాశ్రయం దుష్ప్రసహస్య తేజసః ।
 శశాక నిర్వాపయితుం న వాసవః స్వతశ్చ్యుతం వహ్నిమివాద్భిరమ్బుదః ॥ 3-౫౮॥
 తతః ప్రకోష్ఠే హరిచన్దనాఙ్కితే ప్రమథ్యమానార్ణవధీరనాదీనిమ్ ।
 రఘుః శశాఙ్కార్థముఖేన పత్రిణా శరాసనజ్యోమలునాద్భిడౌజసః ॥ 3-౫౯॥
 స చాపముతస్సృజ్య వివృద్ధమత్సరః ప్రణాశనాయ ప్రబలస్య విద్విషః ।
 మహీధ్రపక్షవ్యపరోపణోచితం స్ఫురత్ప్రభామణ్ణలమస్త్రమాదరే ॥ 3-౬౦॥
 రఘుర్భృశం వక్షసి తేన తాడితః పపాత భూమౌ సహ సైనికాశ్రుభిః ।
 నిమేషమాత్రాదవధూయ చ వ్యథాం సహోత్థితః సైనికహర్షనిస్సవైః ॥ 3-౬౧॥
 తథాపి శస్త్రవ్యవహారనిష్ఠరే విపక్షభావే చిరమస్య తస్థుషః ।
 తుతోష వీర్యాతిశయేన వృత్రహా పదం హి సర్వత్ర గుణైర్నిధీయతే ॥ 3-౬౨॥
 అసంజమద్రిష్యపి సారవత్తయా న మే త్వదన్యేన విసోధమాయుధమ్ ।
 అవేహి మాం ప్రీతమృతే తురంజమాత్కిమిచ్ఛసీతి స్ఫుటమాహ వాసవః ॥ 3-౬3॥
 తతో నిషణ్ణాదసమగ్రముధృతం సువర్ణపుఙ్ఘద్యుతిరజ్జ్ఞాతాఙ్గలిమ్ ।
 నరేన్ద్రసూనుః ప్రతిసంహరన్నిషుం ప్రియంవదః ప్రత్యవదత్సురేశ్వరమ్ ॥ 3-౬౪॥
 అమోచ్యమశ్వం యది మన్యసే ప్రభో తతః సమాప్తే విధిన్వైవ కర్మణి ।
 అజస్రదీక్షాప్రయతః స మద్గురుః క్రతోరశేషేణ ఫలేన యుజ్యతామ్ ॥ 3-౬౫॥
 యథా స వృత్తాన్తమిమం సదోగతస్త్రిలోచనైకాంశతయా దురాసదః ।

తవైవ సందేశహరాద్విశాంపతిః శ్శృణోతి లోకేశ తథా విధీయతామ్ || 3-౬౬ ||

తథేతి కామం ప్రతిశుశ్రువాన్సమోర్యథాగతం మాతలిసారథిర్యయౌ |

న్యపస్య నాతిప్రమనాః సదోగృహం సుదక్షిణాసూసురపి న్యవర్తత || 3-౬౭ ||

తమభ్యన్తత్పుథమం ప్రబోధితః ప్రజేశ్వరః శాసనహరిణా హరేః |

పరామృశన్వరజడేన పాణినా తదీయమగ్గం కులిశవ్రణాఙ్గితమ్ || 3-౬౮ ||

ఇతి క్షితీశో నవతిం నవాధికాం మహాకృతూనాం మహనీయశాసనః |

సమారుక్షుర్దివమాయుషః క్షయే తతాన సోపానపరమ్పరామివ || 3-౬౯ ||

అథ స విషయవ్యావృత్తాత్మా యథావిధి సూనవే

న్యపతికకుదం దత్త్వా యూనే సితాతపవారణమ్ |

మునివనతరుచ్ఛాయాం దేవ్యా తయా సహ శిశ్రియే

గలితవయసామిక్ష్యాకూణామిదం హి కులవ్రతమ్ || 3-౭౦ ||

|| ఇతి శ్రీకాలిదాసకృతే రఘువంశే మహాకావ్యే రాజ్యాభిషేకో నామ తృతీయః సర్గః ||

Encoding by

Arvind Kolhatkar and Mrs. and Mr. Desiraju H. Rao.

Proofread and corrected by

Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

Raghuvansha by Kalidas Chapter 3

pdf was typeset on March 24, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

